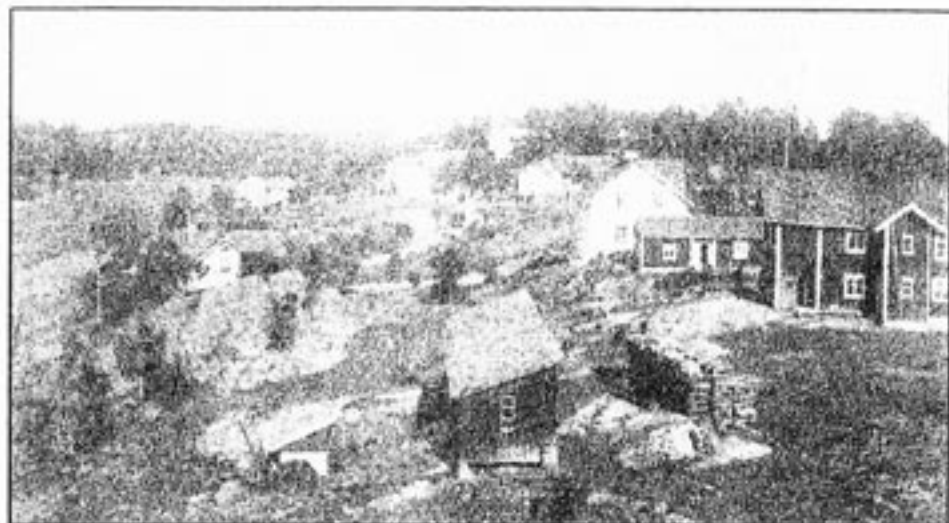

Namn och byggnader i Gryts kyrkby
beskrivna av
Sixten Magnusson

Gryts Kyrkby

Jag ska nu skriva lite av vad jag minns från min barndom om Gryts kyrkby. Bilden ovan är från 1915.

Två mycket gamla hus är Minnet och Jungfru Lovis stuga. Gamla Kommunalhuset (b.1860) blev senare småskola och efter 1929 lägenheter. Lärare i småskolan var Jenny Gustavsson (Brögnälla), i mellanstadiet Ester Svensson gift Nord (Byxmari) och i klass 5-6 var det A Filip Johansson (Pluggen) han var också kantor och ordförande i de flesta nämnder och styrelser. Kantorsbostaden (b.1842) innehöll skolasal och lägenhet.

Jungfru Lovis stuga, som ligger på gamla skolplan, tillhörde fattigstugan (b.1815). Jungfru Lovis stuga hade galler för fönstret, där var våldsamma personer inlåsta. Fattigstugan hade kök och ett stort rum nere för gummorna och på övervåningen fanns gubbarna. Jag minns Lotta, som kom från Grundsjön och var släkt med skådespelare Edvin Adolphson. Bland gubbarna minns jag Mosse Witt, "Skvimpen", Lövgren som spelade fiol. På plan framför dessa hus var det julmarknad fram till omk. 1925. Den då nya skolan byggdes 1928-29 bakom fattigstugan som revs 1931 då Åldersro invigdes.

Bakom skolan ligger Marieberg, där bodde Post-Karlsson som körde posten med häst från Valdemarsvik.

Klippan byggdes 1921 av skomakare Lindkvist, han hade också godiskiosk. Han ville inte ha elström för då kunde oljan rinna ut på vägarna. Han hade en gesäll vid namn Einar Magnusson som även var frisör och målade tavlor. På övervåningen bodde Syster Olga, som kom till Gryt 1927.

De olika sjuksystrarna sedan tjänsten tillsattes i början av 20 talet var mor Anna i Forshem, (Anders Åmans mor) Syster Inga, Syster Britta och sedan Syster Olga.

I Charlottenberg bodde Vesterholm, Mats Karlsson och John Andersson, som övertog Hilmas affär.

I smedjan fanns smidesmästaren August Levin. Levin bodde på Snippen medan han byggde sitt eget hus i anslutning till smedjan. Hans dotter Märta var sömmerska. Enligt barnbarnet Bengt Helm stod mormors säng där hästspiltan varit. Hästen i spiltan hette "Fjasko".

När min far var oppe och fick hästarna skodda gick vi upp för trappan till "Hotellet" och fick kaffe i köket hos faster Ida (min mammas faster). När vi barn gick med grädde till faster Ida fick vi alltid 25 öre, vilket var mycket mer än vi fick på andra ställen. Det var innan vi lämnade mjölk till mejeriet som vi separerade och sålde grädde. Greta arbetade hos Ida och övertog rörelsen 1937.

I Karlsberg bodde barnmorskan Hanna Hagström hon hade också telefonväxel. 1930 Startade Martin Bergström busstation och taxi i huset, 3-4 chaufförer var anställda. Fru Astrid övertog telefonväxeln även hon hade 3-4 anställda. Mat åt alla, hon hade nog häcken full.

Verner Pettersson var en mycket duktig konduktör, han hade en dag 39 ärenden och skrev aldrig upp något och han kom ihåg allting. En dag kom två fina damer från Stockholm med på bussen, dom sa.

"- Så dyrt att åka buss här, i Stockholm är det mycket billigare".

"- Gå av då för fåan och åk där i stället".

Så kommer vi till handelsföreningen (b.1891). Kontoret, lägenheten och glasverandan byggdes till i början på 1900-talet. Personalen bestod av Edvin (föreståndare) och Einar Karlsson, Gustav Åman, övriga biträden och springpojkar varierade. Den första boddrängen jag minns var Helge Fischer, han körde helt par hästar. Nästa häst var

"Volvo" som köptes i stället för en tänkt Volvobil. Boddräng var sedan Östen Karlström, Albin Karlsson och Folke Karlsson. En vinter när Albin var med varor till Härads-skär sprang Volvo hem innan Albin var klar. Han ringde då hem till Dali Åman (kassörskan) och sa att Volvo stuckit.

"-Ja jag ser det, han står här utanför", svarade hon.

Edvin, Einar och Albin var bröder och söner till Post-Karlsson, Edvin efterträdde av Sture Erlandsson som föreståndare. I lägenheten bodde sömmerskorna Konstanse (Stansa) Seidi Eriksson och senare Birgitta Karlsson Emanuelsson.

Går vi oppför backen kommer vi till godtemplarlokalen (b.1898). Där spelades amatörteater och visades film. Logen Liljan hade julfest på annandag jul. Ungdomslogen Ragnvald hade julfest på trettonafton. Båda festerna avslutades med folklekar. Någon gång kring 1927 hade cirkus "Novello" föreställning inne i lokalen. Det var en rund cirkel mitt på golvet. De hade sex stycken likadana ponnyhästar en gris och en hund. Djuren var inhysta i Forshems ladugård. En liten shetlandsponny bodde i en kalvbox.

Föreläsningssällskapet har sina föreläsningar där och firar i år sitt 80 årsjubileum.

Norrbacka (b.1918) av urmakare Norrby som senare sålde till Fyrvaktare Åman (Kusttullmästare Anders Åmans farfar) eftersom han blev änklings bodde dottern Ingeborg och hennes make August Karlsson där när dom hade sommargäster på Fiskarudden.

I Arneberg bodde Arne Bylin. Han var kyrkvaktmästare, brandchef och trädbeskärare.

Nedanför Evalundsbacken låg Hilmas manufakturaffär. Hon flyttade till Snippen där John Andersson tog över affären. Evalund ägdes av Patron Söderström han var handlare. Efter honom flyttade Konsum in i lokalen. Söderströms pojkar Olle och Helge m.fl. spelade teater i skogen nedanför Tallbacken. De tog 10 öre i inträde.

I Tallbacken bodde Selma senare Helga och Karl Åström. De hade poststation där åren 1939-62. Så kommer vi till slaktare Elov Karlsson i Tallborg. Han levererade både slaktade och levande djur till Stockholm, som fraktades med Stockholmsbåtarna. Han hade också gris och åggor. Dessa promenerade själva ner till Forshem när det var dags.

En gång gick suggan ner till Kalle Österström och åt potatis i hans potatisland innan hon fortsatte till galten

I Lindesberg bodde plåtslagare Paulsson, han var skåning och mycket pratsam.

Skräddare Ernst Söder byggde Sundsberg 1920. Han sydde min första nationaldräkt och satt på ett stort bord med benen i kors. Åren 1951-65 var telefonväxeln på övre våningen. Föreståndare var Annalisa Magnusson med 5-6 anställda.

Nedanför berget vid Logsbacken hade Kalle Åström sin köttbod.

I Signhildsberg bodde Brännvins-Renberg från Söderköping på 20-talet. Senare var där Orvars affär. Orvar började sin affärsbana i farstun vid Leonsborg borta vid farmors ek.

Lindesnäs ägdes av Bergströms. Där bodde en del chaufförer. Nu menar bor Kerstin och Bertil där.

Kneipen låg bakom kyrkstallarna och var bykstuga till handelsföreningen där var också ett bostadsrum. Kyrkstallarna låg i framkanten av stallplan. En del blev senare bussgarage.

Kantorns ladugård blev spruthus under första halvan av 30 talet. Brandsprutan var handdragen och pumpades för hand med 3-4 man på varje sida. På samma plats byggdes sedan Konsum 1937. 1965 flyttade posten in i huset.

Bankhuset (b.1922) byggdes av handelsföreningen som personalbostad och bank.

Bageriet och caféet byggdes av Elis o Elsa Magnusson. De bakade tårter och mazariner som Grytsborna var galna i.

Annelund (b.1897) byggdes av målarmästare Carl Holmgren. Han bodde där tillsammans med sin svägerska faster Alma Magnusson. Hon drev poststation där mellan åren 1904-39. Hennes årslön var 400 kr de första åren, där fanns också på 30-talet hårfrisörskorna Milli Österlund och Anna-Lisa Lind.

På 40-talet byggdes Berga. Olivia Borggren Ljung kom dit 1942 som hårfrisörskan, efter henne kom Ing-Lisa Bolund Lindkvist. Den sista hårfrisörskan i Berga var Hilda Östling och den sista i Gryt Marita Olsson Bilfeldt i Bergströms före detta busstation.

Kjällbergs trädgård startade omkring 1930 sedan kom Lundgrens och något år därefter Tingberg.

På Heidelsberg minns jag tant Helen och snickare Fredriksson som sedan flyttade till Friden

I Ellensborg bodde Emil Lind. Han var fjärdingsman fram till 1933 och efterträddes av Sigurd Johansson Vid sekelskiftet drev han Linds krog i Gretas café.

Ute på udden bodde Skomakare Kalle Mobäck.

På Klockarudden bodde syskonen Karlström. Sommargäst var en musiker Adolf Viklund. Där sammanstrålade sådana storheter som Rangström och Mankell (farfar till Henning).

I Saralund (b.1921) bodde komminister Axel Jenner. Han drev en mycket omfattande ungdomsverksamhet första halvan av 20-talet. I lillstugan bodde Stina Karlström, hon hade en dotter Svea och sonen Osten som sedan köpte Klockarudden.

Mitt första minne från kyrkan var när Arne Bylin gick och eldade i dom stora vedkaminerna på var sin långsida av kyrkan och även när han trampade orgel. Övriga kyrkvaktmästare var Leonard (Leon) Östling, Osten Karlström i 24 år, Mårten Magnusson och Krister Nilsson. Leon Östling var också självlärd djurdoktor och åkte på sin moped ända upp till Ringarum.

Julottan med efterföljande gudstjänst tog 2 timmar. Prosten Gustavsson med sitt vita skägg var en godmodig man. Hans trädgård var som en handelsträdgård med köksväxter och blommor. Dit gick kyrkobesökarna efter gudstjänsten och handlade och njöt av blomsterprakten. Allt detta sköttes av trädgårdsmästare Axel Larsson. Han var också jägare och handlade med skinn. Prosten besökte också skolorna ute i socknen på predikningar, skolavslutningar och syföreningsmöten. Till dessa utflykter fick min far ställa upp med häst och vagn. Till julottan var det släde som gällde. Prosten verkade i Gryt mellan åren 1908 – 31

Efter prosten Gustavsson kom Reimhagen 1932-52, Bergstrand 53-69, Dalström 69-82, Broman 82-87, Ljungdal 88-93 och Broman 95-2002.

Vår nuvarande prost Peter Broman hade höns och får i stället för grönsaker. Tyvärr lämnar han oss i Gryt nu.

Nu har det vuxit upp massor av nya hus i och omkring byn.

Sixten Magnusson

Marieberg år 2020, se sid 2
Ägare Lars Jakobsson